

COVID-19 PANDEMİSİ SONRASI BIST TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET SEKTÖRÜNDE SECA YÖNTEMİYLE FİNANSAL PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

Nehir BALCI¹

Gönderim tarihi: 02.10.2023

Kabul tarihi: 02.09.2024

Öz

Sektörlerin finansal performans değerlendirilmesi, kaynakların daha etkin kullanılmasını teşvik etmesi ve sektörün genel durumunu ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinin etkilerinin en ağır olduğu yılların geride bırakılması ardından Borsa İstanbul (BIST)'te toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören firmaların finansal performanslarını değerlendirmektir. Bu kapsamda, 25 adet firmanın Kamu Aydınlatma Platformu (KAP)'tan alınan 2022 yılı mali tablo bilgilerinden hesaplanan finansal oranlar kullanılmıştır. Kriterlerin ve Alternatiflerin Eş Zamanlı Değerlendirilmesi (SECA) yöntemi kullanılarak analiz yapılmıştır. Finansal performans sıralamasında, Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Paz. San. ve Tic. A.Ş. ilk sırada, Kuvva Gıda Tic. ve San. Yat. A.Ş. ise son sırada yer almaktadır. Değerlendirme kriterlerinin önem sıralaması; özsermaye yeterliliği, özsermaye karlılığı, aktiflerin likiditesi, kısa vadeli borçları ödeyebilme gücü ve aktif karlılığı şeklindedir. Yüksek finansal performansa sahip olmak isteyen sektördeki firmaların ve sektörle ilgilenen politika yapıcıların özsermaye yeterliliği, özsermaye karlılığı ve aktiflerin likiditesi göstergelerini güçlendirmeye çalışmaları, sektördeki firmalara yatırım yapmak isteyen yatırımcıların ise bu göstergeleri yakından incelemeleri faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Performans, SECA Yöntemi, Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü

JEL Sınıflaması: G32, L10, L25, C46, L81

FINANCIAL PERFORMANCE EVALUATION IN BIST WHOLESALE AND RETAIL TRADE INDUSTRY WITH SECA METHOD AFTER COVID-19 PANDEMIC

Abstract

The financial performance evaluation of industries is important in terms of encouraging more efficient use of resources and revealing the general situation of the industry. The aim of this study is to investigate financial performance of companies traded in the wholesale and retail trade industry in Borsa İstanbul (BIST) after the most severe effects of the COVID-19 pandemic were left behind. In this context, financial ratios calculated from the 2022 financial statements of 25 firms obtained from the Public Disclosure Platform (PDP) were used. The analysis was conducted using the Simultaneous Evaluation of Criteria and Alternatives (SECA) method. In the financial performance ranking, Milpa Commercial and Industrial Products Marketing Ind. and Trade Inc. was ranked first and Kuvva Food Trade and Ind. Inv. Inc. was ranked last. The order of the evaluation criteria's importance was as follows: equity adequacy, return on equity, liquidity of assets, ability to pay short-term debts, and return on assets. Companies in the industry that want to have high financial performance and policymakers interested in the industry to should try to strengthen the indicators of equity adequacy, return on equity and liquidity of assets, and investors who want to invest in companies in the industry should closely examine these indicators.

Key words: Financial Performance, SECA Method, Wholesale and Retail Trade Industry

JEL Classification: G32, L10, L25, C46, L81

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Uluslararası Ticaret Bölümü, Mail: nehir.balci@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9317-7491

1. GİRİŞ

2020 yılında Çin'in Wuhan şehrinde başlayan ve dünyaya yayılan COVID-19 pandemisi "en büyük pandemiler arasında" tarih sayfalarında yerini almıştır. 27 Ağustos 2023 itibariyle, dünya genelinde 770 milyondan fazla doğrulanmış COVID-19 vakası ve COVID-19 sonucu 6,9 milyondan fazla ölüm bildirilmiştir (WHO, 2023). 2022 yılından itibaren doğrulanmış vaka sayıları ve ölüm sayıları ciddi şekilde azalmış olsa bile COVID-19 varyantların hala devam etmesiyle birlikte insanların yaşam tarzlarında, ticarete, turizmde, ekonomik büyümede ve birçok alanda pandeminin etkileri hala devam etmektedir.

Toptan ve perakende ticaret sektörü mal ve hizmetlerin tüketici ile buluşmasında dağıtım zincirindeki son iki faaliyettir ve 21. yüzyılda tüm dünyadan meydana gelen yapısal değişimler ve teknolojik ilerlemeler sonucu ekonomik büyümeye önemli katkısı olan sektörler arasında yerini almaktadır (Geyikçi ve Bal, 2015). COVID-19 pandemi sürecinden tüm finansal sektörler gibi toptan ve perakende ticaret sektörü de etkilenmiştir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerde, toptan ve perakende ticaret sektörü ekonomik büyüme açısından kritik bir role sahiptir. Bu sektör, istihdam yaratmanın yanı sıra tüketici taleplerini karşılayarak iç tüketimi canlandırmakta ve üretici ile perakendeci arasında bir köprü görevi görerek tedarik zincirinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için geniş bir pazar oluşturarak bu işletmelerin büyümesini desteklemektedir. Sektörde faaliyet gösteren firmaların finansal performanslarının değerlendirilmesi hem bu firmaların hem de genel ekonomik sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tür değerlendirmeler, işletmelerin mali durumu, kârlılığı, verimliliği ve sürdürülebilirliğini belirlemede kritik bir rol oynar. COVID-19 pandemisinin zirve yaptığı 2020-2021 döneminde, toptan ve perakende ticaret sektörü de diğer birçok sektör gibi ciddi şekilde etkilenmiştir. Ancak, literatür taramasına göre, pandeminin etkilerinin hafifleyerek devam ettiği 2020-2021 sonrası dönemde bu sektöre yönelik araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu durum, sektörün pandemi sonrası performansının daha kapsamlı ve derinlemesine incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Bu çalışmada, toptan ve perakende ticaret sektöründeki firmaların finansal performansları, Kriterlerin ve Alternatiflerin Eş Zamanlı Değerlendirilmesi (SECA) yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda, sektördeki firmaların finansal performanslarının SECA yöntemiyle değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Farklı Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleri ve diğer performans değerlendirme metotları

ile yapılan sonuçların karşılaştırılması, mevcut finansal durumun daha iyi anlaşılmasını ve gelecekteki stratejilerin daha sağlam temeller üzerine inşa edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın firmaların finansal performansını daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. SECA yönteminin en önemli özelliği, değerlendirme kriterlerinin ağırlıklarının ve finansal performans sıralamasının aynı anda yapılabilmesidir (Armağan vd., 2021). Bu kapsamda, BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören 25 firmanın 2022 yılı için Kamu Aydınlatma Platformu (KAP)'tan elde edilen mali tablo verileri kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. SECA yöntemiyle yapılan analizde, finansal performans değerlendirmesinde literatürde sıkça kullanılan likidite, sermaye yeterliliği ve kârlılık göstergeleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, finansal performans değerlendirmesinde kullanılan kriterler arasında özsermaye yeterliliği göstergesinin en önemli değerlendirme kriteri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Pazarlama Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2022 yılı itibarıyla sektörde en yüksek performans değerine sahip firma olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada, literatür taramasının ardından SECA yönteminin metodolojisi anlatılmış, devamında BIST Toptan ve perakende ticaret sektöründeki işlem gören firmaların finansal performansları analiz edilmiştir. Son olarak çalışma sonuçları geçmiş çalışmalar dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

2. LİTERATÜR

Toptan ve perakende ticaret sektörü, ekonomik büyümeye olan pozitif katkısı nedeniyle hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde kritik bir öneme sahiptir. Ancak bu önem, gelişmekte olan ekonomilerde daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'deki BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören firmaların 2022 yılına ait finansal performanslarının SECA yöntemi ile değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda yapılan literatür taraması, sektöre yönelik performans değerlendirme çalışmaları ile SECA yönteminin kullanıldığı araştırmalarla sınırlandırılarak kapsamlı bir inceleme yapılmıştır.

Tablo 1, Panel A'da, BIST Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü üzerine yapılan çalışmalar ve bu çalışmalarda kullanılan yöntemler sunulmuştur. Bu sektöre yönelik çalışmalarda, performansın ağırlıklı olarak Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleriyle değerlendirildiği görülmektedir. Ancak, bu çalışmalar arasında SECA analizinin kullanıldığı bir örneğe rastlanmamıştır. Genellikle, analizler likidite, faaliyet, mali yapı ve kârlılığın ölçülmesinde

kullanılan finansal oranlara dayanmaktadır. Örnek çalışmalar, likidite oranları olarak Cari Oran ve Likidite Oranı; faaliyet oranları olarak Aktif Devir Hızı, Dönen Varlıklar/Toplam Varlıklar ve Dönen Varlıklar/Duran Varlıklar oranlarını sıkça kullanmıştır. Mali yapı oranları arasında ise Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar/Toplam Borç ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar oranları öne çıkmaktadır. Kârlılık oranları arasında en çok kullanılanlar ise Net Dönem Kârı/Toplam Varlıklar ve Net Kâr/Özsermaye oranlarıdır. Tablo 1, Panel B’de ise SECA yöntemini kullanan çalışma örnekleri sunulmuştur. Bu çalışmalar, SECA yönteminin yalnızca performans değerlendirmede değil, farklı alanlardaki problemlerin çözümünde de etkin bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.

Tablo 1: BIST Toptan ve Perakende Sektörü ve SECA Yöntemi ile İlgili Çalışma Örnekleri

Panel A: BIST Toptan ve Perakende Sektörü Üzerine Çalışma Örnekleri		
Çalışmanın Yazarı/Yazarlar	Çalışmanın Konusu	Kullanılan Yöntem/Yöntemler
Ataman, Gökçen, ve Şimşek, (2022)	2016-2020 yılları arasında Covid-19 pandemisinin sektör performansları üzerine etkisinin incelenmesi.	Oran Analizi
Çalı ve Aydın (2022)	2015-2020 arasında BIST otel ve lokantalar ile toptan ve perakende ticaret sektöründeki firmalarının performans değerlendirilmesi.	VZA
Sakarya ve Budak (2022)	2017-2020 yılları arasındaki BIST’de perakende ticaret sektörü şirketlerinin finansal performanslarının ölçülmesi.	TOPSİS
Yalçınkaya ve Başaran (2022)	2009-2020 yılları arasındaki BIST sektörlerinde iyi finansal performans sergileyen sektörün analiz edilmesi.	TOPSİS
Soy Temür (2021)	BIST-Perakende sektörü ve küresel borsa endekslerinin davranışlarının Covid-19 vaka ve ölüm sayılarıyla ilişkisinin araştırılması.	Regresyon Analizi
Yıldırım ve Meydan (2021)	2017-2019 yılları arasında BIST toptan ve perakende ticaret sektöründeki firmaların finansal performansların değerlendirilmesi.	EDAS (SB-EDAS)
Sarsour, Dağlı, ve Perçin, S. (2020)	2015-2018 yılları arasında BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe finansal performansların incelenmesi.	GRİ
Demirkol ve İkvan (2019)	2018 yılı için BIST otel ve lokanta ile toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören işletmelerin finansal performans sıralamalarının yapılması.	ARAS

Tablo 1: BIST Toptan ve Perakende Sektörü ve SECA Yöntemi ile İlgili Çalışma Örnekleri (DEVAM)

Panel A: BIST Toptan ve Perakende Sektörü Üzerine Çalışma Örnekleri		
Çalışmanın Yazarı/Yazarlar	Çalışmanın Konusu	Kullanılan Yöntem/Yöntemler
Deste ve Halifoğlu (2019)	2017 yılı için tedarik zinciri yönetimi açısından BIST perakende ticaret sektöründe yer alan firmaların finansal performans kriterlerinin tayin edilmesi.	TOPSİS
Kazak (2018)	2011-2016 yılları arasında perakende ticaret sektörü yer alan firmaların finansal performanslarındaki farklılık ve benzerliği tespiti.	TOPSİS
Geyikçi ve Bal (2015)	2011-2013 yılları arasında BIST işlem gören Toptan ve perakende ticaret firmalarının etkinliğinin ölçülmesi.	VZA
Panel B: SECA Yöntemini Kullanılan Çalışma Örnekleri		
Yılmaz, (2023)	2019-2021 yılları arasında en başarılı Yunan Bankasının tespiti.	SECA
Ersoy, (2023)	2021 yılı için BIST kimya, petrol kauçuk ve plastik ürünler sektöründe işlem gören şirketlerin mali performanslarının farklı karar verme yöntemleriyle değerlendirilmesi.	SECA, SAW, WASPAS), ROV, Biswas, Saha
Assadi vd., (2022)	İran'ın elektrik endüstrisindeki enerji kaynağı alternatiflerinin önceliklendirmesi.	SECA
Bahrami ve Rasteger (2022)	En önemli güç besleyicilerinin tanımlanması.	Bulanık BWM, VİKOR, SECA
Ersoy, (2022)	İnşaat şirketlerinin mali performanslarının araştırılması.	SECA
Armağan vd. (2021)	BIST'te işlem gören bankaların 2020 yılı Covid-19 döneminde mali performanslarının araştırılması.	SECA
Azbari vd. (2021)	Atık su tahliye seçeneklerinin sıralanması	SECA
Baradari vd. (2021)	Temel başarı göstergelerinin bilgi teknolojileri alt yapı işlemlerinde tespit edilmesi, sıralanması.	SECA
Bazrafshan vd. (2021)	En iyi alt tur eleme yönteminin asimetrik seyir satıcı problemi için en belirlenmesi.	SECA
Ecer (2021)	Elektrikli araç alternatiflerinin performans incelemesi.	ARAS, MARCOS, COCOSO MAIRCA, COPRAS, Copeland ve Bordo sayım yöntemi, SECA
Mishra vd. (2020)	Sis-Bulut hibrit sistemlerinde dinamik kaynak tahsisi yapılması.	AHP ve SECA

Tablo 1: BIST Toptan ve Perakende Sektörü ve SECA Yöntemi ile İlgili Çalışma Örnekleri (DEVAM)

Panel A: BIST Toptan ve Perakende Sektörü Üzerine Çalışma Örnekleri		
Çalışmanın Yazarı/Yazarlar	Çalışmanın Konusu	Kullanılan Yöntem/Yöntemler
Keshavarz-Ghorebaee vd. (2019)	Üretim stratejilerinin çevresel sürdürülebilirlik açısından incelenmesi.	Aralıklı Tip-2 Bulanık kümeler, WASPAS, SECA
Keshavarz-Ghorebaee vd. (2018)	Kriterlerin ve Alternatiflerin Eş Zamanlı Değerlendirilmesi yönteminin tanıtılması.	SECA

3. METODOLOJİ

Bu çalışmanın amacı, BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören 25 firmanın finansal performansını SECA yöntemi ile değerlendirmektir. SECA yöntemi, birden fazla kriterin ve alternatifin aynı anda değerlendirildiği durumlarda etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Bu yöntemde, alternatifler, her bir kriterin önceliği tespit edilerek ve alternatiflerin bu kriterlere uygunluğu göz önünde bulundurularak değerlendirilir ve karşılaştırılır. SECA yöntemi, kriterlerin önceliklerini ve alternatiflerin bu kriterlere uygunluğunu aynı anda tespit etme yeteneği sayesinde bu çalışmada araştırma yöntemi olarak tercih edilmiştir. Bu yöntem, birden fazla kriterin ve alternatifin entegre bir şekilde değerlendirilmesini sağlayarak, daha kapsamlı ve dengeli bir analiz sunmaktadır. Bu bölümde, SECA yönteminin uygulama detaylarına ve bu çalışmada nasıl kullanıldığına dair açıklamalar sunulmuştur.

3.1 Z-score Standartlaştırma Yöntemi

ÇKKV problemlerinde alternatiflerin normalize edilmesi gerekir. Normalize karar matrisine ise negatif değerli alternatifler alınamaz. Bu nedenle karar matrisi elemanlarının yani alternatiflerin pozitif değerli alternatiflere dönüştürülmesi gerekir. Z-score standartlaştırma yöntemi bu sorunu gidermek için çalışmada kullanılmıştır. Yöntem iki adımdan oluşur. İlk olarak, karar matrisinin alternatifleri Eşitlik 1 kullanılarak standartlaştırılır. İkinci olarak, standartlaştırılmış karar matrisinin alternatifleri Eşitlik 2 yardımıyla pozitifte dönüştürülür (Zhang vd, 2014).

$$x_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_i}{s_i} \quad (1)$$

X_{ij} , orjinal alternatifin değeri

x_{ij} , j. Bölgede yer alan i indeksine ait standartlaştırılmış alternatif değerini,

$\bar{X}_i$, aritmetik ortalamayı

S_i , standart sapmayı göstermektedir.

$$x'_{ij} = x_{ij} + A \quad A > |\min x_{ij}| \quad (2)$$

x'_{ij} dönüşümden sonraki standart alternatif değerini göstermektedir ve sıfırdan büyük olması gerekir.

3.2 SECA Yöntemi

Aynı anda kriter ağırlıklarını belirleyen ve alternatifleri değerlendiren, Keshavarz-Ghorabae vd. (2018) tarafından geliştirilen, SECA yöntemi ÇKKV problemlerinde kullanılmaktadır (Ecer, 2021). Yöntemin hesaplama aşamaları aşağıda verilmiştir (Keshavaraz-Ghorabae vb, 2018).

1. Karar Matrisinin Oluşturulması: ÇKKV probleminin karar matrisi, m adet seçim kriteri ve n adet alternatiften oluşturulur (Eşitlik 3).

$$x = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \cdots & x_{1j} & \cdots & x_{1m} \\ x_{21} & x_{22} & \cdots & x_{2j} & \cdots & x_{2m} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{i1} & x_{i2} & \cdots & x_{ij} & \cdots & x_{im} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{n1} & x_{n2} & \cdots & x_{nj} & \cdots & x_{nm} \end{bmatrix} \quad (3)$$

2. Normalleştirilmiş Karar Matrisinin Oluşturulması: Değerlendirme kriterlerin fayda ya da maliyet yönlü olmasına göre eşitlik 4 kullanılarak normalleştirilmiş karar matrisi (5) oluşturulur.

$$x_{nj}^N = \begin{cases} \frac{x_{ij}}{\max_k x_{kj}} & j \in BC \\ \frac{\min_k x_{kj}}{x_{ij}} & j \in NC \end{cases} \quad (4)$$

BC: Fayda yönlü kriterler

NC: Maliyet yönlü kriterler

$$x = \begin{bmatrix} x_{11}^N & x_{12}^N & \dots & x_{1j}^N & \dots & x_{1m}^N \\ x_{21}^N & x_{22}^N & \dots & x_{2j}^N & \dots & x_{2m}^N \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{i1}^N & x_{i2}^N & \dots & x_{ij}^N & \dots & x_{im}^N \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{n1}^N & x_{n2}^N & \dots & x_{nj}^N & \dots & x_{nm}^N \end{bmatrix} \quad (5)$$

x_{ij}^N : i alternatifinin j kriteri açısından normalize değeri

- 3. Uyuşmazlık Derecelerinin Hesaplanması:** Eşitlik 6 kullanılarak uyumsuzluk dereceleri hesaplanır.

$$\pi_j = \sum_{l=1}^m (1 - r_{jl}) \quad (6)$$

r_{jl} : l ve j sütunlarının korelasyonunu

π_j : Kriterlerin uyumsuzluk derecesi

- 4. Standart Sapma Değerinin Hesaplanması:** σ_j j kriterinin standart sapma değerini göstermek üzere, eşitlik 7 kullanılarak standart sapma değerleri hesaplanır.

$$\sigma_j = \sqrt{\frac{x_{ij}^N - \bar{x}_{ij}^N}{m}} \quad (7)$$

- 5. Uyuşmazlık Dereceleri ve Standart Sapma Değerlerinin Normalize Edilmesi:** Eşitlik 8 ve 9 kullanılarak normalizasyon işlemi gerçekleştirilir. σ_j^N , j kriterinin normalize standart sapma değerini ve π_j^N , j kriterinin normalize uyumsuzluk değerini göstermektedir.

$$\sigma_j^N = \frac{\sigma_j}{\sum_{l=1}^m \sigma_l} \quad (8)$$

$$\pi_j^N = \frac{\pi_j}{\sum_{l=1}^m \pi_l} \quad (9)$$

- 6. Çok Amaçlı Doğrusal Olmayan Programlama Modelinin Oluşturulması ve Model Kısıtlarının Yazılması.**

6.1. Doğrusal olmayan amaç fonksiyonu oluşturulur (Eşitlik 10).

$$Z_{max} = \lambda_a - \beta(\lambda_b + \lambda_c) \quad (10)$$

6.2. Alternatif performanslarına ilişkin kısıtlar yazılır (Eşitlik 11).

$$S_i = \sum_{j=1}^n w_j x_{ij}^* \quad \forall i \text{ için} \quad (11)$$

6.3. Kriter ağırlıklarının en küçükleme kısıtı yazılır (Eşitlik 12).

$$\lambda_b = \sum_{j=1}^m [w_j - \sigma_j^N]^2 \quad (12)$$

6.4. Doğrusal programlama kriter ağırlıklarının en küçükleme kısıtı yazılır (Eşitlik 13).

$$\lambda_c = \sum_{j=1}^m [w_j - \pi_j^N]^2 \quad (13)$$

6.5. Kriter ağırlıklarının birden küçük olma kısıtı yazılır (Eşitlik 14).

$$w_j \leq 1; \forall j \text{ için} \quad (14)$$

6.6. Kriter ağırlıklarının alt sınır parametresinden büyük olma kısıtı yazılır (Eşitlik 15).

$$w_j \geq \varepsilon; \forall j \text{ için} \quad (15)$$

4. UYGULAMA VE BULGULAR

Bu çalışmada, BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören 25 adet firmanın COVID-19 pandemisi sonrası finansal performansı SECA yöntemi ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda KAP'tan alınan 2022 yılı mali tablo verilerine göre hesaplanan 5 adet oran kullanılarak finansal performans analizi yapılmıştır. Kullanılan oranlar aşağıda verilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Finansal Performans Göstergeleri ve Açıklamaları

Kod	Finansal Performans Göstergeleri ve Açıklamaları	Yönü
F1	Özsermaye Yeterliliği (Özsermaye/Toplam Varlıklar)	Fayda
F2	Aktif Karlılığı (Net Dönem Karı/Toplam Varlıklar)	Fayda
F3	Özsermaye Karlılığı (Net Dönem Karı/Özsermaye)	Fayda
F4	Aktiflerin Likiditesi (Dönen Varlıklar/Toplam Varlıklar)	Fayda
F5	Kısa Vadeli Yabancı Borçları Ödeyebilme Gücü (Dönen Varlıklar/Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar)	Fayda

Değerlendirmede BIST toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören 25 adet firmanın kodları ve adları Tablo 3'de, 2022 yılı mali tablo verileri ile hesaplanan finansal performans göstergesi olarak seçilen oran değerleri Tablo 4'de verilmiştir. Finansal performans göstergesi olarak seçilen oranlar literatürde en sık kullanılan oranlar arasında yer almaktadır. (Armağan vd., 2021; Deste ve Halifeoğlu, 2019; Yıldırım ve Meydan, 2021; Gümüş ve Balcı, 2020).

Tablo 3: Firma Bilgileri

Firma Kodu	Firma Adı
A1	Arzum Elektrikli Ev Aletleri San. ve Tic. A.Ş.
A2	Bim Birleşik Mağazalar A.Ş.
A3	Bizim Toptan Satış Mağazaları A.Ş.
A4	Carrefoursa Carrefour Sabancı Tic. Merkezi A.Ş.
A5	Casa Emtia Petrol Kimyevi ve Türevleri San. Tic. A.Ş.
A6	Doğuş Otomotiv Servis ve Tic. A.Ş.
A7	Ersan Alışveriş Hiz. ve Gıda San. Tic. A.Ş.
A8	Gen İlaç ve Sağlık Ürünleri San. ve Tic. A.Ş.
A9	Gimat Mağazacılık San. ve Tic. A.Ş.
A10	Grainturk Tarım A.Ş.
A11	İntema İnşaat ve Tesisat Mlz. Yat. ve Paz. A.Ş.
A12	Kuvva Gıda Tic. ve San. Yat. A.Ş.
A13	Mavi Giyim San. ve Tic. A.Ş.
A14	Mepet Metro Petrol ve Tesisleri San. Tic. A.Ş.
A15	Migros Tic. A.Ş.
A16	Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Paz. San. ve Tic. A.Ş.
A17	Pergamon Status Dış Tic. A.Ş.
A18	Sanko Paz. İthalat İhracat A.Ş.
A19	Selçuk Ecza Deposu Tic. ve San. A.Ş.
A20	Suwen Tekstil San. Paz. A.Ş.
A21	Şok Marketler Tic. A.Ş.
A22	Teknosa İç ve Dış Tic. A.Ş.
A23	Tgs Dış Tic. A.Ş.
A24	Uzertaş Boya San. Tic. ve Yat. A.Ş.
A25	Vakko Tekstil ve Hazır Giyim San. İşlet. A.Ş.

Tablo 4: Finansal Oranlar

	F1	F2	F3	F4	F5
A1	0,1523	0,0306	0,2011	0,9113	1,0896
A2	0,3928	0,1261	0,3211	0,4343	0,9752
A3	0,1222	0,0694	0,5676	0,7395	0,9255
A4	-0,1014	-0,0243	0,2395	0,6126	0,6764
A5	0,7350	0,1169	0,1591	0,7362	16,8175
A6	0,5665	0,3798	0,6704	0,6435	1,5933
A7	0,4252	0,0344	0,0808	0,5611	1,3802
A8	0,7616	0,2956	0,3881	0,5365	2,8897
A9	0,8530	0,1714	0,2009	0,2158	4,0013

Tablo 4: Finansal Oranlar (DEVAM)

	F1	F2	F3	F4	F5
A10	0,7995	0,0361	0,0452	0,4695	3,6652
A11	0,2208	0,1603	0,7262	0,9159	1,2302
A12	0,2735	0,0109	0,0397	0,2235	0,4520
A13	0,3161	0,1688	0,5341	0,7850	1,2464
A14	0,6364	0,0289	0,0455	0,0780	0,2921
A15	0,1123	0,0708	0,6308	0,5525	0,7737
A16	0,9396	0,6834	0,7273	0,9967	17,0844
A17	0,0227	0,0123	0,5395	0,9995	1,0238
A18	0,5818	0,0661	0,1136	0,5797	1,5327
A19	0,2952	0,1103	0,3735	0,9423	1,3702
A20	0,4603	0,2361	0,5129	0,6938	1,6049
A21	0,1526	0,1267	0,8305	0,5570	0,8172
A22	0,1209	0,0834	0,6896	0,8636	1,0451
A23	0,0205	0,0051	0,2492	0,9986	1,0200
A24	0,7039	0,5217	0,7411	0,2989	1,4091
A25	0,4825	0,2770	0,5740	0,6508	1,6852
Ortalama	0,4018	0,1519	0,4081	0,6398	2.6640

BIST'te 2022 yılına ait mali tablo bilgileri KAP'tan alınmış, Tablo 2'de yer alan finansal performans göstergeleri açıklamalarına göre Tablo 4'teki karar matrisi oluşturulmuştur. Finansal performans göstergeleri olarak seçilen oranların sektör ortalamaları değerlendirildiğinde, sektördeki firmaların toplam varlıklarının %40'ın firma sahip ve ortakları tarafından karşılanmakta olduğu, aktif karlılığının kısmen düşük olduğu (%15), özsermaye karlılıklarının ise yüksek olduğu ve firma sahip ve ortakları tarafından sağlanan özsermayenin %40'ı oranında net dönem karı elde ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca sektördeki firmaların aktiflerinin likiditesi oldukça yüksek (%63) olmakla birlikte firmalar dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlarını rahatlıkla karşılayabilecek durumdadırlar (2.66) (Tablo 4).

4.1 Karar Matrisinin Standartlaştırması

Karar matrisinde A4 firmasının oranlarının bazılarının negatif olması nedeniyle SECA yöntemini uygulamadan önce, karar matrisindeki değerler Z-score standartlaştırma yöntemi

kullanılmıştır. Tablo 4'te yer alan değerler Eşitlik 1 kullanılarak önce standartlaştırılmıştır ve Tablo 6'da Eşitlik 2 kullanılarak pozitif değerlere dönüştürülmüştür (Tablo 6).

Tablo 5: Standartlaştırılmış Karar Matrisi

	F1	F2	F3	F4	F5
A1	-0,8468	-0,7132	-0,8039	1,0473	-0,3587
A2	-0,0306	-0,1516	-0,3378	0,1103	-0,3848
A3	-0,9491	-0,4854	0,6197	1,1460	-0,3961
A4	-1,7080	-1,0361	-0,6547	0,7154	-0,4528
A5	1,1308	-0,2057	-0,9671	1,1350	3,2245
A6	0,5588	1,3400	1,0191	0,8201	-0,2439
A7	0,0793	-0,6913	-1,2711	0,5404	-0,2925
A8	1,2211	0,8448	-0,0776	0,4570	0,0514
A9	1,5313	0,1145	-0,8046	-0,6315	0,3047
A10	1,3497	-0,6810	-1,4096	0,2296	0,2281
A11	-0,6145	0,0496	1,2359	1,7450	-0,3267
A12	-0,4355	-0,8295	-1,4309	-0,6054	-0,5039
A13	-0,2910	0,0995	0,4896	1,3006	-0,3230
A14	0,7961	-0,7232	-1,4085	-1,0991	-0,5404
A15	-0,9828	-0,4768	0,8652	0,5113	-0,4307
A16	1,8252	3,1256	1,2402	2,0192	3,2853
A17	-1,2867	-0,8212	0,5107	2,0286	-0,3737
A18	0,6108	-0,5047	-1,1439	0,6036	-0,2577
A19	-0,3619	-0,2449	-0,1342	1,8344	-0,2948
A20	0,1984	0,4951	0,4074	0,9910	-0,2413
A21	-0,8460	-0,1480	1,6411	0,5266	-0,4208
A22	-0,9537	-0,4032	1,0936	1,5673	-0,3688
A23	-1,2942	-0,8632	-0,6169	2,0254	-0,3745
A24	1,0254	2,1744	1,2935	-0,3493	-0,2859
A25	0,2739	0,7355	0,6447	0,8450	-0,2230

Tablo 6: Pozitif Hale Getirilmiş Karar Matrisi

	F1	F2	F3	F4	F5
A1	0,9398	1,0734	0,9827	2,8339	1,4280
A2	1,7560	1,6350	1,4488	1,8969	1,4019
A3	0,8376	1,3013	2,4064	2,9326	1,3906
A4	0,0786	0,7505	1,1320	2,5021	1,3338
A5	2,9175	1,5809	0,8195	2,9217	5,0111
A6	2,3455	3,1266	2,8057	2,6068	1,5427
A7	1,8659	1,0954	0,5155	2,3271	1,4941
A8	3,0077	2,6314	1,7091	2,2436	1,8380
A9	3,3179	1,9011	0,9820	1,1552	2,0913
A10	3,1363	1,1057	0,3771	2,0162	2,0147
A11	1,1721	1,8362	3,0226	3,5316	1,4600
A12	1,3512	0,9571	0,3557	1,1813	1,2827
A13	1,4956	1,8861	2,2763	3,0872	1,4637
A14	2,5827	1,0634	0,3782	0,6876	1,2463
A15	0,8038	1,3098	2,6519	2,2979	1,3560
A16	3,6119	4,9122	3,0269	3,8058	5,0719
A17	0,4999	0,9655	2,2973	3,8153	1,4130
A18	2,3974	1,2819	0,6428	2,3902	1,5289
A19	1,4248	1,5418	1,6525	3,6211	1,4919
A20	1,9851	2,2818	2,1940	2,7777	1,5453
A21	0,9407	1,6386	3,4277	2,3132	1,3659
A22	0,8330	1,3835	2,8802	3,3539	1,4178
A23	0,4924	0,9234	1,1697	3,8120	1,4121
A24	2,8120	3,9611	3,0802	1,4374	1,5007
A25	2,0605	2,5222	2,4313	2,6316	1,5636

4.2 SECA Yönteminin Uygulanması

SECA yöntemi uygulamadan önce Z-score yöntemi ile karar matrisi pozitif hale getirilmiştir. Tablo 6'daki pozitif hale getirilmiş karar matrisi verilmiştir. Tablo 7'de ise Eşitlik 4 kullanılarak oluşturulan matris görülmektedir.

Tablo 7: Normalize Edilmiş Karar Matrisi

	F1	F2	F3	F4	F5
A1	0,2602	0,2185	0,2867	0,7428	0,2815
A2	0,4862	0,3329	0,4227	0,4972	0,2764
A3	0,2319	0,2649	0,7020	0,7687	0,2742
A4	0,0218	0,1528	0,3302	0,6558	0,2630
A5	0,8077	0,3218	0,2391	0,7658	0,9880
A6	0,6494	0,6365	0,8185	0,6832	0,3042
A7	0,5166	0,2230	0,1504	0,6099	0,2946
A8	0,8327	0,5357	0,4986	0,5881	0,3624
A9	0,9186	0,3870	0,2865	0,3028	0,4123
A10	0,8683	0,2251	0,1100	0,5285	0,3972
A11	0,3245	0,3738	0,8818	0,9256	0,2879
A12	0,3741	0,1948	0,1038	0,3096	0,2529
A13	0,4141	0,3840	0,6641	0,8092	0,2886
A14	0,7151	0,2165	0,1103	0,1802	0,2457
A15	0,2225	0,2666	0,7737	0,6023	0,2673
A16	1,0000	1,0000	0,8831	0,9975	1,0000
A17	0,1384	0,1965	0,6702	1,0000	0,2786
A18	0,6638	0,2610	0,1875	0,6265	0,3014
A19	0,3945	0,3139	0,4821	0,9491	0,2941
A20	0,5496	0,4645	0,6401	0,7280	0,3047
A21	0,2604	0,3336	1,0000	0,6063	0,2693
A22	0,2306	0,2816	0,8403	0,8791	0,2795
A23	0,1363	0,1880	0,3413	0,9991	0,2784
A24	0,7786	0,8064	0,8986	0,3767	0,2959
A25	0,5705	0,5134	0,7093	0,6898	0,3083

Normalize edilmiş karar matrisinin oluşturulmasından sonra Eşitlik 6 kullanılarak uyumsuzluk dereceleri, Eşitlik 7 kullanılarak standart sapma değeri hesaplanmıştır. Uygulamanın devamında Eşitlik 8 ve 9 kullanılarak standart sapma ve uyumsuzluk değerleri standartlaştırılmıştır (Tablo 8).

Tablo 8: Uyuşmazlık ve Standart Sapma Değerleri

	π_j	π_j^N	σ_j	σ_j^N
F1	3,5591	0,2163	0,2769	0,2317
F2	2,6840	0,1631	0,2036	0,1704
F3	3,2184	0,1956	0,2917	0,2442
F4	3,5162	0,2137	0,2255	0,1887
F5	3,4781	0,2114	0,1972	0,1650

Son olarak, $\beta=4$ seçilerek LINGO 11 programı ile doğrusal olmayan çok amaçlı modelin çözümü gerçekleştirilmiştir. Şekil 1'de modelin LINGO kodu, Şekil 2'de modelin çözüm raporu verilmiştir.

Şekil 1: LINGO Kodu

```

MODEL:
SETS:
AL/1..25:/S;
CR/1..5:/W,STD,COR;
LINK(AL,CR):X;
ENDSETS
DATA:
B=4;
X,STD,COR=@OLE'C:\MATRIXTRADE.XLSX','DECISION','SIG','PI';
ENDDATA
@FOR(AL:I:(
S(I)@=SUM(CR(J):W(J)*X(I,J));
LA<=S(I);
);
@FOR(CR(J):(
W(J)<=1;
W(J)>=0.001;
);
@SUM(CR(J):W(J))=1;
LB@=SUM(CR(J):((W(J)-STD(J))^2));
LC@=SUM(CR(J):((W(J)-COR(J))^2));
Z=LA-(B*(LB+LC));
@FREE)Z;
MAX=Z;
END

```

Şekil 2: Modelin Çözüm Raporu

Local optimal solution found.		
Objective value:	0.2394907	
Infeasibilities:	0.000000	
Total solver iterations:	63	
Elapsed runtime seconds:	0.81	
Model Class: QP		
Total variables:	34	
Nonlinear variables:	5	
Integer variables:	0	
Total constraints:	65	
Nonlinear constraints:	2	
Total nonzeros:	232	
Nonlinear nonzeros:	10	
Variable	Value	Reduced Cost
B	4.000000	0.000000
LA	0.2516942	0.000000
LB	0.1908348E-02	0.4584952E-02
LC	0.1142506E-02	0.2479058
Z	0.2394907	0.000000
S(1)	0.3619002	0.000000
S(2)	0.4105700	0.000000
S(3)	0.4546374	0.000000
S(4)	0.2836293	0.000000
S(5)	0.6334771	0.000000
S(6)	0.6251181	0.000000
S(7)	0.3686565	0.000000
S(8)	0.5750841	0.000000
S(9)	0.4768578	0.000000
S(10)	0.4448355	0.000000
S(11)	0.5666996	0.000000
S(12)	0.2516942	0.000000
S(13)	0.5194111	0.000000
S(14)	0.3080295	0.000000
S(15)	0.4325209	0.000000
S(16)	0.9747627	0.000000
S(17)	0.4632508	0.000000
S(18)	0.4216020	0.000000
S(19)	0.4946453	0.000000
S(20)	0.5453939	0.000000
S(21)	0.5013070	0.000000
S(22)	0.5099420	0.000000
S(23)	0.3915986	0.000000
S(24)	0.6354433	0.000000
S(25)	0.5657050	0.000000
W(1)	0.2325204	-0.2458309
W(2)	0.1631793	-0.2517805
W(3)	0.2114689	-0.2458309
W(4)	0.2049152	-0.2459606
W(5)	0.1879162	-0.2458309

Doğrusal olmayan programlama modeli çözüldüğünde Tablo 9'daki kriter ağırlıkları ve Tablo 10'daki performans sıralaması elde edilmiştir.

Tablo 9: Kriter Ağırlıkları

	w_j
F1	0,2325
F2	0,1632
F3	0,2115
F4	0,2049
F5	0,1879

Özsermaye / Toplam Varlıklar formülü ile hesaplanan özsermaye yeterliliği kriteri (F1) en yüksek ağırlığa sahipken Net Dönem Karı / Toplam Varlıklar formülü ile hesaplanan aktif karlılığı kriteri (F2) en düşük ağırlığa sahiptir (Tablo 9).

Tablo 10: Firma Performansları ve Sıralamaları

	Değer	Sıralama
A1	0,3676	22
A2	0,4141	19
A3	0,4486	16
A4	0,2819	24
A5	0,6531	2
A6	0,6213	4
A7	0,3826	21
A8	0,5841	5
A9	0,4916	12
A10	0,4675	14
A11	0,5590	7
A12	0,2599	25
A13	0,5181	9
A14	0,3227	23
A15	0,4223	18
A16	0,9778	1
A17	0,4593	15
A18	0,4380	17
A19	0,5001	11
A20	0,5462	8
A21	0,4855	13
A22	0,5014	10
A23	0,3963	20
A24	0,6271	3
A25	0,5642	6

Tablo 10'da görüldüğü üzere A16 kodu ile tanımlanan Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Paz. San. ve Tic. A.Ş. 0,9778 skoru ile performans sıralamasında ilk sırada yer alırken A12 kodu ile tanımlanan Kuvva Gıda Tic. ve San. Yat. A.Ş. 0,2599 skoruyla son sırada yer almıştır. Firmamızın, özsermaye yeterliliğinin aşırı yüksek olduğu; toplam varlıklarının %94'ünü firma

sahip ve ortakları tarafından karşılandığı aynı zamanda özsermaye karlılığının da yüksek olduğu (%73) tespit edilmiştir. Aynı zamanda firmanın aktif karlılığı da yüksek olup (%68), toplam varlıklarının yarısından fazla oranda net dönem karı elde etmiştir. Firmanın toplam varlıklarının neredeyse %100'ü likit varlıklardan oluşmakta, likit varlıkları kısa vadeli yabancı kaynaklarından 17 kat daha büyüktür. Bu nedenle güçlü özsermaye yapısına sahip olduğu, likit varlıklarının borçlarını karşılamada fazlasıyla yeterli olduğu söylenebilir.

Kuvva Gıda Tic. ve San. Yat. A.Ş.'nin toplam varlıklarının %27'sini özsermayesi oluşturmakta, toplam varlıklarının sadece %1'ini ve özsermayesinin %4'ü kadar net dönem karı yaratabilmektedir. Toplam aktiflerinin %22'si likit varlıklardan oluşmaktadır. Ayrıca likit varlıklar kısa vadeli yabancı kaynaklarından 1,25 kat daha büyüktür. Bu nedenle özsermaye yapısının çok güçlü olmadığı, likit varlıklarının borçlarını karşılamada yetersiz olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2019 yılında Çin'in Wuhan şehirde ilk olarak tespit edilen ve 2020 yılında global bir salgına dönüşen COVID-19 pandemisi, 2021 yılının ikinci yarısından itibaren etkisini azaltmak ile birlikte halen devam eden varyantları ve insanların yaşayış şekillerinde meydana getirdiği değişimlerle 21. yüzyıla damgasını vurmuş, birçok sektörde ciddi gerilemelere ve finansal kayıplara neden olmuştur. Bu denli büyük bir pandeminin etkilerinin azalması ardından ürünlerin son kullanıcıya ulaşmasında en son iki basamak olan toptan ve perakende ticaret sektörünün finansal performansı, pandeminin sektörel etkilerinin nasıl devam ettiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Literatürde BIST'te faaliyet gösteren sektörler üzerinde farklı ÇKKV yöntemleri ile yapılan çalışmalar olmasına rağmen toptan ve perakende ticaret sektöründe işlem gören firmalar üzerine COVID-19 pandemisi sonrası yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çalışmada, finansal performans değerlendirmesi için SECA yöntemi kullanılmıştır. SECA analizi sonucunda 2022 yılında, BIST'te işlem gören 25 toptan ve perakende ticaret firmasından; Milpa Ticari ve Sınai Ürünler Paz. San. ve Tic. A.Ş.'nin likidite, karlılık ve sermaye yeterliliği açısından en iyi finansal performansa sahip olduğu bulunmuştur. Onu sırasıyla Uzertaş Boya San. Tic. ve Yat. A.Ş. ve Bim Birleşik Mağazalar A.Ş. takip ettiği tespit edilmiştir. Yıldırım ve Meydan (2021) 2017-2019 yılları için toptan ve perakende ticaret sektöründe yaptıkları finansal performans sıralamasında Bim Birleşik Mağazalar A.Ş.'yi en iyi performansa sahip olan firma olarak tespit etmişlerdir, firmanın sektördeki performansını sürdürdüğü görülmektedir. Mepet Metro Petrol ve Tesisleri San. Tic. A.Ş., Carrefoursa Carrefour Sabancı Tic. Merkezi A.Ş. ve Kuvva Gıda Tic. ve San. Yat. A.Ş.'nin ise en düşük

performans skoruna sahip firmalar olarak, kaynaklarını yeterince verimli kullanamadığı tespit edilmiştir. Sakarya ve Budak (2022) çalışmasında da, 2007-2020 yılları arasında Carrefoursa Carrefour Sabancı Tic. Merkezi A.Ş. mali performans açısından en başarısız şirketler arasında yer almaktadır.

Ayrıca çalışmada, SECA yöntemin ile değerlendirme kriterlerinin önem ağırlıkları tespit edilmiştir. Analiz sonucunda özsermaye yeterliliği kriteri en yüksek ağırlığa sahiptir. Özsermaye yeterliliğinin ardından diğer kriterlerin önem ağırlık sıralamasının; özsermaye karlılığı, aktiflerin likiditesi, kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücü ve aktif karlılığı şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Sektördeki firmaların finansal oranlarının ortalama değerleri incelendiğinde toptan ve perakende ticaret sektöründe yer alan 25 adet firmanın toplam varlıklarının %40'ının firma sahip ve ortakları tarafından karşılandığı ve özsermaye yeterliliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aktif karlılıkları düşük olup, toplam aktiflerinin %15'i kadar net dönem karı elde etmektedirler. Firmalar özsermayelerinin %40'ı kadar net dönem karı elde yaratmışlardır. Toplam varlıklarının %60'ı likit aktiflerden oluşturmaktadır. Sektörün likidite problemi yaşamadığı söylenebilir. Sektörün genel durumu değerlendirildiğinde seçilen değerlendirme kriterleri çerçevesinde başarılı bir finansal performans gösterdiği düşünülmektedir. Ataman vd. (2022) çalışmasında sektörün COVID-19 pandemisinin etkilerinden olumsuz yönde etkilenmediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Yalçınkaya ve Başaran'da (2022), 2011-2022 yılları arada TCMB sektörlerinin finansal performansını inceledikleri çalışmalarında toptan ve perakende ticaret sektörünün en iyi performansa sahip sektörlerden biri olduğunu tespit etmişlerdir.

Çalışmanın sonuçları, COVID-19 pandemisinin etkilerinin azaldığı dönemde toptan ve perakende ticaret sektöründeki firmaların finansal performanslarının karşılaştırılması sektördeki çıkar gruplarına (yöneticiler, firma sahipleri, yatırımcılar, devlet vb.) faydalı çıkarımlar ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda; yüksek finansal performansa sahip olmak isteyen toptan ve perakende ticaret firmalarının sermaye yeterliliği, aktiflerin likiditesi ve kısa vadeli borç ödeyebilme gücü göstergelerini güçlendirmek için çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Bu sektördeki firmalara yatırım yapmak isteyen yatırımcıların da sermaye yeterliliği, aktiflerin likiditesi ve kısa vadeli borç ödeyebilme gücü göstergelerini öncelikli olarak incelemeleri ve yakından takip etmeleri faydalı olacaktır. Politika yapıcıların ise toptan ve perakende ticaret sektörüne yönelik düzenlemelerde, öne çıkan göstergeleri dikkate almaları sektörün performansını olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN, İknur Ü., Aşkın ÖZDAĞOĞLU ve Murat K. KELEŞ; (2021), “COVID-19 Salgınının Banka Performanslarına Etkisinin SECA Yöntemiyle Değerlendirilmesi”, *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), ss. 114-124.
- ASSADI, Mohammad R., Melikasadat ATAEBI, Elmira sadat ATAEBI, and Aliakbar HASANI; (2022), “Prioritization of Renewable Energy Resources Based on Sustainable Management Approach Using Simultaneous Evaluation of Criteria and Alternatives: A Case Study on Iran's Electricity Industry”, *Renewable Energy*, 181, pp. 820-832.
- ATAMAN, Başak, Gürbüz GÖKÇEN and Kezban ŞİMŞEK; (2022), “The Impacts of The COVID-19 Pandemic on Sectoral Performance: A Review on the BIST Sectors in Turkey”, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), ss. 253-269.
- AZBARİ, Kosar E., Parisa-Sadat ASHOFTEH, Parvin GOLFAM, and Vijay P.SINGH; (2021), “Optimal Wastewater Allocation with the Development of an SECA Multi-Criteria Decision-Making Method”, *Journal of Cleaner Production*, 321, 129041.
- BAHRAMİ, Sina and Mohammad RASTEGAR; (2022), “Security-based Critical Power Distribution Feeder Identification: Application of Fuzzy BWM-VIKOR and SECA” *International Journal of Electrical Power & Energy Systems*, 134, 107395.
- BARADARİ, Iman, Maryam SHOAR, Navid NEZAFATİ and Mohammadreza MOTADEL; (2021), “A New Approach for KPI Ranking and Selection in ITIL Processes: Using Simultaneous Evaluation of Criteria and Alternatives (SECA)” *Journal of Industrial Engineering and Management Studies*, 8(1), pp. 152-179.
- BAZRAFSPAN, Ramin, Sarfaraz HASHEMKHANİ ZOLFANİ and Mohammad J. MİRZAPOUR AL-E-HASHEM; (2021), “Comparison of the Sub-Tour Elimination Methods for the Asymmetric Traveling Salesman Problem Applying the SECA Method”, *Axioms*, 10(19), 10010019.
- ÇALI, Mehmet S. ve Salih AYDIN; (2023), *Borsa İstanbul A. Ş Perakende Ticaret Endeksinde Yer Alan Firmaların Faaliyet Etkinliklerinin Finansal Performansa Etkisinin VZA ile Ölçülmesi*, *Finansal Piyasaların Evrimi- II. Özgür Yayınları*, ss. 213-227.
- DEMİRKOL, Ömer F. ve Abdulrezzak İKVAN; (2019), “Finansal Oran Analizlerinin ARAS Yöntemi Kapsamında Değerlendirilmesi: BIST Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokanta Sektöründe Uygulama”, *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 5(17), ss. 145-157.
- DESTE, Mustafa ve Melike HALİFEOĞLU; (2019), “Perakende Ticaret Sektöründeki İşletmelerin Tedarik Zinciri Yönetimi Açısından Finansal Performans Kriterlerinin Belirlenmesi: BIST’de Bir Uygulama”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), ss. 751-774.

- ECER, Fatih; (2021), "A consolidated MCDM Framework for Performance Assessment of Battery Electric Vehicles Based on Ranking Strategies", *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 143, 110916.
- ERSOY, Nazlı; (2023), "BİST Kimya, Petrol Kauçuk ve Plastik Mamulleri Sektöründe SECA Yöntemi ile Finansal Performans Ölçümü" Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13(2), ss. 1975-1998.
- ERSOY, Nazlı; (2022), "Türk İnşaat Firmalarının Finansal Performansının SECA Yöntemi ile Değerlendirilmesi. İzmir İktisat Dergisi, 37(4), ss. 1003-1021.
- GEYİKÇİ, Umut B. ve Vedat BAL; (2015), "Veri Zarflama Analizi ile Borsa İstanbul AŞ'de Faaliyet Gösteren Toptan ve Perakende Ticaret Sektörü Firmalarının Etkinlik Analizi" Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), ss. 21-41.
- KURT GÜMÜŞ, Gülzâr ve BALCI, Nehir; (2020), "Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Türkiye'deki Devlet Üniversitesi Hastanelerinin Performans Değerlendirmesi", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(4), ss. 472-490.
- KAZAK, Hasan; (2018), "BİM Mağazalar Zinciri ve Türkiye Perakende Sektörünün Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Bilanço ve Gelir Tabloları Üzerine Oran Analizi Yöntemiyle Bir Araştırma", *Journal of Life Economics*, 5(3), ss. 93-120.
- KESHAVARZ-GHORABAE, Mehdi, Kannan GOVINDAN, Maghsoud AMIRI, Edmundas K. ZAVADSKAS and Jurgita ANTUCHEVIČIENĖ; (2019), "An Integrated Type-2 Fuzzy Decision Model Based on WASPAS and SECA for Evaluation of Sustainable Manufacturing Strategies", *Journal of Environmental Engineering and Landscape Management*, 27(4), pp. 187-200.
- KESHAVARZ-GHORABAE, Mehdi, Maghsoud AMIRI, Edmundas K. ZAVADSKAS, Zenonas TURSKIS, and Jurgita ANTUCHEVICIENE; (2018), "Simultaneous Evaluation of Criteria and Alternatives (SECA) for Multi-Criteria Decision-Making", *Informatica*, 29(2), pp. 265-280.
- MĪSHRA, S., Sahoo, M. N., BAKSHĪ, S. and RODRĪGUES, J. J.; (2020), "Dynamic Resource Allocation in Fog-Cloud Hybrid Systems Using Multicriteria AHP Techniques", *IEEE Internet of Things Journal*, 7(9), pp. 8993-9000.
- SAKARYA, Şakir ve Muhammet Y. BUDAK; (2022), "COVID-19 Pandemisi Sürecinde BİST Perakende Ticaret Sektöründe Faaliyet Gösteren Şirketlerin Finansal Performanslarının Geliştirilmiş Entropi Temelli TOPSIS Yöntemi ile Belirlenmesi", *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 4(1), ss. 17-39.
- SARSOUR, Nada, Hüseyin DAĞLI, and Selçuk PERÇİN; (2020), "Financial Performance Evaluation Using Fuzzy GRA and Fuzzy Entropy Methods: Wholesale And Retail Industry", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (28), pp. 47-64.

- SOY TEMÜR, Ayşe; (2021), “Koronavirüs COVID-19'un Dünya Borsaları Üzerine Etkisi ve BIST-Perakende Sektöründeki Hisse Senetlerinin Bu Süreçteki Davranışları”, *Journal of Financial Researches & Studies/Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 13(25), ss. 773-797.
- YALÇINKAYA, Hüseyin S. ve Nizamettin BAŞARAN; (2022), “TCMB Sektörleri Finansal Performansının TOPSİS Yöntemi ile Kıyaslanması”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(4), ss. 979-997.
- YILDIRIM, Bahadır F. ve Cebrail MEYDAN; (2021), “Sezgisel Bulanık EDAS (SB-EDAS) Yöntemi ile Finansal Performans Değerlendirme: BIST Perakende Ticaret Sektöründe Bir Uygulama”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(29), ss. 235-251.
- YILMAZ, Naci; (2023), *Financial Performance Analysis of Greek Banks: The SECA Method. Pioneer and Contemporary Studies in Social, Human and Administrative Sciences*, pp. 269-288.
- ZHANG, Xianqi , Chenbo WANG, Enkuan LÍ and Cundong XU; (2014), “Assessment model of Ecoenvironmental Vulnerability Based on Improved Entropy Weight Method”, *The Scientific World Journal*, 797814.
- WHO, (2023). Weekly Epidemiological Update on COVID-19-1 September 2023, <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update-on-covid-19--1-september-2023>, 18.09.2023